

TUHA-verkoston työpajapäivä 14.1., ryhmätyötehtävä tutkimusinfrastruktuureihin liittyen

Taustaa

TUHA-verkoston infrastruktuurityöryhmän tehtävänä on edistää korkeakoulujen välistä tutkimusinfrastruktuuriyhteistyötä. 14.1. työpajassa tehtävä ryhmätyö liittyy tähän aihepiiriin kansallisten infrastruktuurien avoimuuden linjauksien kautta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) käynnisti Avoimen tieteen ja tutkimuksen hankkeen (ATT) vuosille 2014–2017, jonka eräänä tavoitteena on avoimen tieteen hyödynnettävyyden edistäminen yhteiskunnassa. Hankkeen osana aloitti toimintansa myös Avoimuuden politiikat –työryhmä, jonka pääasiallisena tehtävänä on:

1. Selvittää tutkimusinfrastruktuurien palveluiden toimintakulttuurin nykytila ja käyttöpolitiikat
2. Tehdä ehdotus siitä, millainen yhteinen tutkimusinfrastruktuurien käyttöpolitiikan peruslinjaus palvelisi avointa tiedettä ja tutkimusta, sekä ehdottaa miten tämä vie-täisiin käytäntöön
3. Arvioida resurssien jaon käytäntöjä ja toimivuutta sekä tehdä ehdotus sen uudistamisesta paremmin avoimuutta ja laajaa hyödynnettävyyttä palvelevaksi

TUHA-verkoston infrastruktuurityöryhmästä Sinikka Eskelinen (OY), Marko Peura (HY) ja Mari Riipinen (TY) ovat mukana Avoimuuden politiikat -työryhmässä.

Työn kuvaus

Ryhmätyön tarkoituksena on edistää tutkimusinfrastruktuurien avoimuuden kansallisten linjausten laadintaa. Alle on kerätty luonnosvaiheessa olevasta ATT-infrastruktuurilinjauksesta ja sen taustamateriaaleista muutama periaate, joiden toteuttamiskelpoisuutta ja tärkeyttä työssä pyydetään arvioimaan. Lista ei ole lopullinen, suuretkin muutokset määrään ja sisältöön ovat mahdollisia.

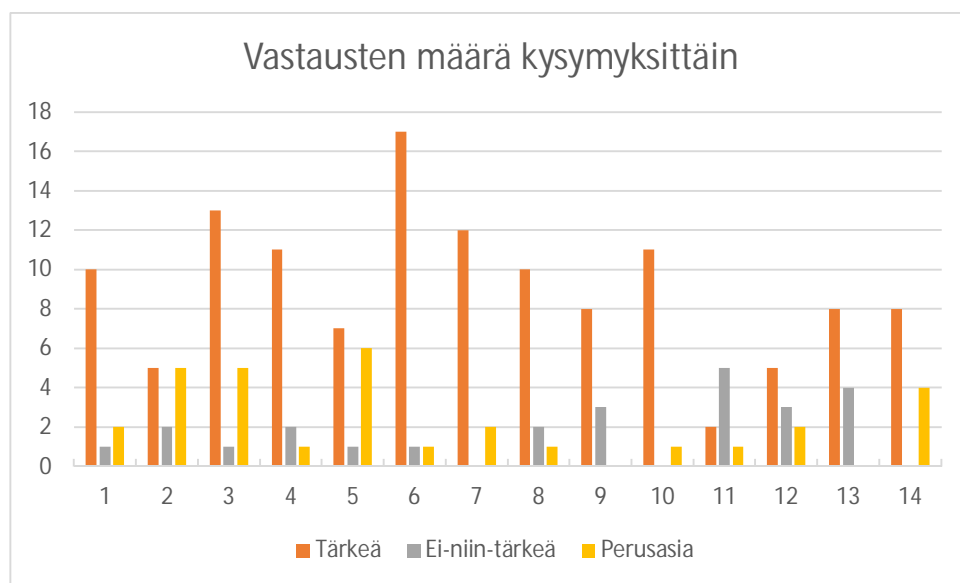
Valitkaa listasta viisi tärkeää ja viisi ei-tärkeää periaatetta. Voitte mielellään myös antaa tarkentavia perusteluja sekä ehdottaa tekstiin muokkauksia.

1. Tutkimusinfrastruktuurilla on oltava julkisesti esillä olevat periaatteet käytön ehdoista
2. Kaikki infrastruktuurin käyttö tapahtuu käyttöehtojen mukaisesti
3. Käyttöehdoissa otetaan huomioon yleiset säädökset ja toimintaa koskevat muut rajoitukset, kuten
 - a. kansalliset/valtiolliset rajoitukset
 - b. yksityisyydensuoja, luottamuksellisuus
 - c. tekijänoikeus
 - d. eettiset näkökohdat lähtien laeista ja asetuksista
4. Infrastruktuurilla on yhteyspiste (fyysinen ja/tai virtuaalinen), jonka kautta käyttöön liittyvät olennaiset tiedot ovat helposti ja läpinäkyvästi saatavilla
5. Tutkimusinfrastruktuuri järjestää toimintansa siten, että käyttäjien terveys ja turvallisuus varmistuvat ja ympäristölle aiheutuvat vaikutukset ovat mahdollisimman pienet. Tämä voi edellyttää erityisiä käyttömenettelyitä ja ohjeistusta, joita käyttäjät sitoutuvat noudattamaan.
6. Yhteiskäyttöä ja yhteiskäytettävyyttä eri toimijoiden, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten, sairaaloiden ja yritysten kesken edistetään määrätietoisesti kehittämällä yhteistyön mekanismeja ja luomalla uusia innovaatio-ekosysteemejä
7. Kehitetään avoimen tieteen ja tiedon edistämistä tukevia tutkimusinfrastruktuuriratkaisuja
8. Nostetaan tutkimusinfrastruktuurien käyttöastetta laatimalla käyttöehdot avoimuutta edistäväksi ja käyttökynnystä madaltavaksi

9. Tutkimusinfrastruktuurien käyttöön on kolme eri pääsymekanismia: tieteellinen arviointi, maksullinen palvelutoiminta ja yhteiskunnallinen hyöty. Näillä voi olla eri tarkoituksia ja niitä voidaan säädellä keskenään eri perustein. Pääsy käyttämään infrastruktuuria voi perustua yhteen tai useampaan mekanismiin.
10. Kehitys- ja rakennusvaiheiden jälkeiseen ylläpitoon on panostettava, jotta infrastruktuurin käyttö olisi tehokasta
11. Hinnoittelupolitiikalla voidaan parantaa mahdollisuuksia ylläpitää ja kehittää tutkimusinfrastruktuureja. Käytännön hinnoittelutyössä voidaan ottaa huomioon esimerkiksi markkinalähtöisiltä toimijoilta perittävä korkeampi käyttömaksu, joka kattaa käyttökulujen lisäksi investointeja.
12. Tutkimuksen tuloksille käytetään soveltuvaa avoimen sisällön lisenssiä, jotta syntyneen aineiston tehokasta käyttöä voidaan mahdollisimman hyvin edistää
13. Tutkimusinfrastruktuurien on sisällettävä selkeä palvelukomponentti, jota kautta on mahdollista ottaa vierailijoita käyttäjiksi. Palveluiden elinkaari ja palvelulupaus on kestävä ja hallittu.
14. Palveluiden tietoturvallisuus on tarkoituksenmukainen

Lyhyt kooste ryhmätyöhön saaduista vastauksista

Kokonaisuutena ottaen keskustelu oli vilkasta ja sisälsi paljon hyvää pohdintaa esitettyihin periaatteisiin. Enemmistön mielipide oli, että listalta oli itse asiassa vaikeampi pudottaa asioita pois kuin korostaa erikseen muutamaa tärkeintä kohtaa. Ohessa on kuvaaja vastausten jakautumisesta periaatteittain. Lisäsin tehtävään työryhmien aikana vielä kolmannen kategorian osoittamaan sellaisia periaatteita, joita välttämättä ei tarvitse erikseen nostaa esille, mutta jotka ovat toiminnan perusedellytyksiä ja pitäisi näin ollen tavalla tai toisella mainita:

Periaatteiden "priorisointien" lisäksi sain työn aikana kirjattua ylös seuraavat havainnot keskusteluista:

- Keskusteltiin, minkä infran pitää olla avointa, vai pitääkö kaiken olla lähtökohtaisesti?
- Ministeriöiden väliset muurit haittaavat edelleen etenkin tutkimuslaitosten toimintaa
- Kansallinen infrastruktuurirekisteri olisi tärkeä olla, jotta tiedetään, mitä on saatavilla. (Tästä Riitta Maijala puhuikin hiukan avauspuheenvuorossaan.)
- Avoimuus ja löydettävyyys ovat hyvin keskeisiä
- Avoimen sisällön lisenssit koettiin tärkeiksi
- Tutkijan omat uhkakuvat avoimuuteen liittyen on otettava huomioon
- Kansainvälinen aspekti tulee pitää mielessä, ettei rajoiteta pääsyä tarpeettomasti kansallisen tason linjauksissa
- Kansallisen tason ratkaisut tärkeitä organisaatiokohtaisten ja toisistaan poikkeavien sijaan

- Arkkitehtuuri-käsitteen merkitys linjausta tehdessä pitää ottaa huomioon. Voi olla, että muualla tehdään arkkitehtuurilinjauksia melkein saman sisältöisinä, mutta eri pääotsikolla.
- CSC:llä menossa tieteelliseen laskentaan liittyvä erillinen arkkitehtuuriselvitys (tieteellisen laskennan yhteistyöfoorumi ja sen kokonaisarkkitehtuuriryhmä)
- Jaottelu mietittävä (esim. välttämättömät ja tärkeät, yhteiskäyttö ja avoimuus, hinnoittelu ja palvelukonsepti)
- Periaatteiden listalla tällä hetkellä liian monen tason asioita
- Periaatteiden lista ei vielä ole riittävän yleispätevä
- Periaatteet 6 ja 7 voisi yhdistää, samoin 10 ja 11
- Ylläpito on hyvin tärkeä nostaa esiin
- Palvelutoiminnan resursointi suhteessa käyttöpotentiaaliin
- Miten tutkimushankkeet priorisoidaan, jos tarvetta käytölle on enemmän kuin mahdollisuuksia?
- Kustannusten kattamisen mekanismi on oltava olemassa
- Avoimuus ei ole ilmaisuutta, tämä on hyvä tuoda esille
- Hinnoittelun periaatteet ulkopuolisille ja sisäisille asiakkaille
- Rahoittajien säännöt maksulliseen palvelutoimintaan pitää ottaa huomioon
- Organisaatio ja omistajuus pitäisi saada mukaan linjauksiin
- Vastuukysymykset vahingon sattuessa tärkeä osa